

**ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ ГЕТЬМАНА
ПЕТРА КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО**

**КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН**

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач, вчене звання, науковий ступінь	Погрібна Дар'я Владиславівна доцент, кандидат філософських наук
Е-mail	dariavladyslavivna@gmail.com
Навчальна дисципліна	Етнопсихологія
Офіційна назва освітньої програми	«Практична психологія», «Психологія бізнесу»
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні і поведінкові науки

Спеціальність	053 Психологія
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	3
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	вибіркова
Мета вивчення дисципліни	необхідність розвитку етнопсихологічної науки для потреб практичної психології, зокрема для психологічного консультування інтернаціональних подружніх пар, для відродження національних традицій у вихованні
Інтегральна компетентність	
Загальні компетентності	ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові) компетентності	СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	
<p>Тема 1. Предмет та міждисциплінарні зв'язки етнопсихології. Етнопсихологія як галузь психологічної науки. Етнопсихологія та інші галузі знань (етнографія, антропологія, культурологія, історія, соціологія, фольклористика). Предмет етнопсихології. Основні етапи розвитку уявлень про предмет етнопсихології. Причини дискредитації етнопсихологічної науки в кінці 20-х років ХХ сторіччя у Росії. Психологічна сутність основних понять етнопсихології: етнос, нація, психічний склад, етнічні стереотипи, етнічні конфлікти, національний характер, етноцентризм тощо. Гуманістична та прикладна спрямованість етнопсихології. Загальна характеристика основних методів етнопсихології</p> <p>Тема 2. Основні методи етнопсихології. Методологічні принципи етнопсихології. Загальна характеристика основних</p>	

методів етнопсихології. Кроскультурний напрямок досліджень у етнопсихології. Кроскультурний порівняльний аналіз асоціацій, які викликає певний стимул. Дослідження етнопсихології певних груп. Внутрішньокультурний напрямок досліджень у етнопсихології. Природний експеримент в етнопсихології. Лабораторний експеримент в етнопсихології. Дослідження етнічних стереотипів методом “підбору рис” і “вільного описування”. Вивчення етнічної свідомості та етнічних стереотипів. Використання асоціативного експерименту в етнопсихології. Шкала соціальної дистанції Е.Богардуса та її модифікований варіант. Метод інтерв'ю як засіб побудови моделі етнічних ситуацій

Тема 3. Історія розвитку етнопсихології.

Основні етапи розвитку уявлень про предмет етнопсихології. Стародавній світ і дослідження відмінностей між народами. Європейські вчені про психологію народів (середина XVIII – перша половина XIX ст.). Становлення етнічної психології у другій половині XII сторіччя. Етнопсихологічні дослідження в Росії та Україні. Причини дискредитації етнопсихологічної науки в кінці 20-х років у Росії. Розвиток етнопсихології в українській діаспорі. Основні напрямки розвитку сучасної етнопсихологічної науки. Відродження вітчизняної етнопсихології

Тема 4. Проблема етносу та нації в етнопсихології.

Психологічна характеристика етносу. Умови походження та модифікації етносу: антропологічні, лінгвістичні, культурні. Поняття маргінальності в етнопсихології. Причини маргіналізації. Соціально-психологічна сутність поняття «нація». Основні етнічні та культурологічні ознаки нації. Поняття про національну ідентифікацію. Сучасні процеси національного та державного будівництва

Тема 5. Психічний склад етносу.

Структурні компоненти психічного складу. К.Юнг про архетипи колективного підсвідомого як основи психологічного складу етносу. Визначення поняття “архетип”. Поняття про загальнолюдські та етнічні архетипи. Архетипи українського етносу. Психічний склад як детермінанта розвитку етносу.

Тема 6. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації.

Визначення поняття “ментальність”. Емоційний (емотивний), пізнавальний (когнітивний) та поведінковий (конативний) компоненти ментальності, їх головні функції. Поняття про національну ідею, шляхи її реалізації. Особливості формування та розвитку української національної ідеї

Тема 7. Психологічна суть та зміст національного характеру.

Основні структурні компоненти національного характеру. Визначення поняття “національний характер”. Діалектика національного та загальнолюдського в національному характері. Фактори розвитку національного характеру. Д.Чижевський про риси українського національного характеру. Шляхи визначення національного типу: дослідження народної творчості; вивчення найяскравіших історичних епох; характеристика найвизначніших представників народу

Тема 8. Національна свідомість.

Визначення національної свідомості, її основні ознаки. Відмінність між національною свідомістю та національною самосвідомістю. Детермінованість національної свідомості соціально-економічними та історичними умовами. Мова і національна свідомість етносу. Національна свідомість як фактор оптимізації сумісної діяльності людей, їх стосунків, умова гармонізації етнічної індивідуальності.

Тема 9. Етнічна самосвідомість.

Психологічні характеристики головних ознак етнічної самосвідомості

(усвідомлення: етнічної спільності, особливих етнопсихологічних рис, особливостей етнічної культури; усвідомлення себе як суб'єкта етнічної спільності; соціально-моральна самооцінка; етнічна самоідентифікація). Етнічна самосвідомість як умова гармонізації та розвитку етносу.

Тема 10. Проблема етнічної установки в етнопсихології.

Поняття про теорію установки та її застосування у етнічній психології. Визначення поняття “установка”. Структура та зміст етнічної установки. Емоційний, пізнавальний та поведінковий компоненти етнічної установки. Основні функції етнічних установок у регуляції соціальної поведінки та діяльності представників етносу. Етнічні установки як передумови формування етностереотипів.

Тема 11. Етнічні стереотипи їхня структура та зміст. Причини стереотипізації.

Сутність етнічних стереотипів. Етнічні стереотипи як складова соціальних стереотипів. Визначення та походження поняття “стереотип”. Основні соціальні функції стереотипів. Визначення поняття “етностереотип”. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки (соціалізація, наслідування, ідентифікація). Поняття про автостереотипи та гетеростереотипи. Явище ефекту «призми». Етноцентризм, його ознаки та умови виникнення. Етноцентризм та націоналізм. Роль засобів масової інформації в формуванні стереотипів. Роль практичного психолога у вирішенні проблеми зниження етноцентризму, стереотипізації оцінок

Тема 12. Етнічні конфлікти, їх сутність, об'єктивні та суб'єктивні умови виникнення.

Сутність етнічних конфліктів. Визначення поняття “етнічний конфлікт”. Об'єктивні та суб'єктивні умови виникнення етнічних конфліктів. Види етнічних конфліктів та стадії їх розвитку. Історичні приклади конфліктів між етносами. Стратегії поведінки в етнічному конфлікті. Шляхи подолання етнічних конфліктів

Тема 13. Етнопсихологія українців.

Загальний підхід до вивчення особливостей українського етносу
Екологічний чинник у формуванні етносу. Взаємодія з іншими народами і формування українського національного характеру. Вплив геополітичного чинника на український національний характер. Історичного фактор у формуванні української самосвідомості. Релігія як фактор формування українського етносу. Сім'я і формування українського національного характеру.

Тема 14. Етнічні традиції у діловому спілкуванні.

Особливості знайомства, звернення, привітання та їх врахування у міжетнічному спілкуванні. Ділове листування, телефонні розмови, відправлення телеграм та факсів. Подарунки закордонним діловим партнерам. Діловий етикет у різних країнах. Особливості британського ділового стилю. Ділові стосунки в Сполучених Штатах Америки. Ділове співробітництво з французами. Мова ділового спілкування в Німеччині. Ділове спілкування з японцями. Діловий стиль та етикет у Китаї. Діловий світ Швеції. Ділове спілкування з італійцями. Особливості ведення бізнесу в Іспанії. Партнерство з корейськими бізнесменами. Бізнес в арабському світі.

Програмні результати навчання

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання

	відповідно до культуральних особливостей співрозмовника. ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
Форми поточного та підсумкового контролю	При проведенні поточного контролю використовуються наступні форми: усне опитування, перевірка самостійного рішення практичних завдань, письмовий тестовий експрес-контроль, виступи студентів при обговоренні теоретичних та практичних питань, Формою підсумкового контролю з дисципліни є залік, що приймається усно за питаннями

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна оцінюється за 100-бальною шкалою. Підсумкові бали з дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру по передбаченим видам навчальної діяльності та балів, набраних на підсумковому контролі (залік).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	« Відмінно » - виставляється студенту, який глибоко та міцно засвоїв матеріал, відмінно справляється з задачами та питаннями, показує знайомство з фаховою літературою, володіє різносторонніми навичками та прийомами виконання практичних завдань, вміє добре орієнтуватись у виробничих ситуаціях, приймає участь у наукових заходах.
82-89	Добре («зараховано»)	B	« Дуже добре » - теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовано, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконано , якість виконання більшості з них оцінено кількістю балів, близькою до максимальної, робота з двома–трьома незначними помилками.

75-81		С	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовано, всі навчальні завдання, які передбачено програмою навчання, виконано, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконано з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією—двома значними помилками.
68-74	Задовільно («зараховано»)	Д	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовано, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
60-67		Е	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовано, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість виконання деяких з них оцінено кількістю балів, близькою до мінімальної, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
35-59	Незадовільно («не зараховано»)	ФХ	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу засвоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовано, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено кількістю балів, близькою до мінімальної; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки

1-34		F	<p>«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не засвоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовано, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки</p>
------	--	---	--

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Етнічна психологія: Навч.-метод. Посібник./За ред. В.Д. Хрущ. – Івано-Франківськ, 2006.
2. Етнопсихологія : навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник О.П. Цюняк. Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2017. 132 с.
3. Етнопсихологія : підручник / В. М. Павленко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 448 с.
4. Етнопсихологія/ Укладачі Ольховецький С.М. Ольховецький В.С. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр "Візаві", – 2019. – 155 с.
5. Крюкова М.А. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М.А. Крюкова, Ю.В. Форманюк – Одеса: Фенікс, 2020. – 106 с
6. Пірен М.І. Основи етнопсихології: Підручник/ М.І.Пірен – К.:1996 – 385с.

Додаткова

1. Григорієв Н. Українська національна вдача. – Вінніпег, 1941.
2. Гримич М. Два виміри національного характеру // Наука і суспільство. – 1991. – № 8. – С. 27 – 31.
3. Киричук О. В. Ментальність: сутність, функції, генез // Ментальність. Донцов А.И., Стефаненко Т.Г., Уталиева Ж.Т. Язык как фактор этнической идентичности // Вопросы психологии, – 1997, – № 4.
4. Духовність. Саморозвиток особистості: Тези доп. та матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. - К.; Луцьк, 1994. – С. 720.
5. Пірен М. Етнополітичні процеси в сучасній Україні. – К., 1999.
6. Рибчин І. Геопсихічні реакції і вдача українця. – Мюнхен, 1966

Інформаційні ресурси

1. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18070
2. <https://www.psychologos.ru/articles/view/etnopsihologiya>
3. <http://npsyj.ru/en/>